

ПОЧАТКОВА ОСВІТА

 <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2025-1-184-191>

 <https://orcid.org/0000-0002-1000-262X>

ТКАЧЕНКО Вадим

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри освітнього і соціокультурного менеджменту та соціальної роботи,
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
e-mail: tkvadim41@gmail.com

 <https://orcid.org/0009-0005-5686-3432>

НАШКОРОДОВА Катерина

викладачка кафедри освітнього і соціокультурного менеджменту та соціальної роботи,
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
e-mail: katenok_shev4uk@vu.cdu.edu.ua

 <https://orcid.org/0009-0002-4376-6965>

РЕБЯКОВА Марія

викладачка кафедри освітнього і соціокультурного менеджменту та соціальної роботи,
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
e-mail: rebyakova20@vu.cdu.edu.ua

УДК 373.3.015.31:793.3(045)

**ФОРМУВАННЯ АРТИСТИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
ЗАСОБАМИ СУЧАСНОГО ТАНЦЮ**

Статтю присвячено проблемі формування артистичних умінь у дітей молодшого шкільного віку на заняттях з хореографії. У дослідженні уточнюються поняття «артистизм», «молодший шкільний вік», «артистичні уміння молодших школярів», «сучасний танець».

Доведено, що розпочинати розвивати артистичні здібності варто саме в учнів початкових класів, оскільки цей вік характеризується наявністю у дітей багатої уяви, фантазії, добре розвиненого образного мислення, асоціативних умінь тощо.

Акцентовано увагу на тому, що розвиток артистичних здібностей вихованців є успішнішим, коли на заняттях з хореографії ефективно використовуються елементи театральної педагогіки, вдосконалюються психомоторні здібності дітей, створюються умови для розкриття їхніх творчо-артистичних здібностей, уміння імпровізувати, передавати в образах засобами танцю емоції, задум хореографічної постановки.

Розглянуто види хореографічного мистецтва, зокрема: класичний, народно-сценічний, історико-побутовий, бальний, модерн, джазовий танець.

Розкрито відмінні особливості основних різновидів сучасного танцю: контемпорарі, модерн, джаз-модерн. Так, наприклад, у танці модерн істотною є спроба виконавця вибудувати зв'язок між формою танцю і своїм внутрішнім станом. Водночас з модерном існує й фольк-модерн, який розглядається як стиль сучасної хореографії постмодерного періоду, котрий поєднує в собі танець-модерн з народною та народно-сценічною хореографією, тобто є своєрідною інтерпретацією фольклору засобами сучасної хореографії. У результаті поєднання двох стилів хореографії – модерн та джаз тан-

цю виник напрям джаз-модерн. Усі сучасні молодіжні напрямки (брейк, хіп-хоп, фанкі, твіст, чарльстон, шейк, бугі-вугі) – це похідне від джаз танцю та контемпту.

На основі результатів констатувального етапу педагогічного експерименту, проведеного на базі зразкового ансамблю сучасного та спортивного танцю «Ірбіс» на базі позашкільного навчального закладу «Центр дитячої та юнацької творчості м. Черкаси», було розроблено авторську програму та коротко її представлено у цій статті. Метою програми було запропонувати комплекс хореографічних вправ на розвиток та вдосконалення артистичних здібностей у дітей молодшого шкільного віку засобами сучасного танцю. Чільне місце у цій програмі посідали вправи на імпровізацію, відчуття музики та розвиток у дітей творчого уявлення про об'єкти та явища навколишнього світу.

Ключові слова: артистизм, артистичні здібності, молодший шкільний вік, сучасний танець, заняття з хореографії, хореографічні вправи.

Постановка проблеми. Формування та розвиток артистичних здібностей і творчих навичок у молодших школярів, а також забезпечення сприятливих умов їх реалізації виступає одним із вагомих завдань сучасної мистецької освіти. Новим ідеологічним підходом у мистецькій освіті до формування артистичних здібностей у дітей молодшого шкільного віку вітчизняні вчені вважають розвиток спеціальних (предметних) компетентностей у сфері акторської майстерності. На заняттях з хореографії відбувається розкриття творчих нахилів та

розширення творчого потенціалу особистості дитини. Крім цього, засобами сучасного танцю здійснюється вдосконалення здатності молодшого школяра до самовираження, самоствердження, прагнення до високого рівня індивідуального прояву свободи, поява у дитини власного стилю, імпровізації. Сучасний танець відіграє в житті дітей молодшого шкільного віку важливу соціальну роль, оскільки допомагає їм у розкритті мовленнєвих здібностей (спілкування з однодумцями, обмін думками, порадами, спільна підтримка, критичні зауваження), формуванні в колективі сприятливого психологічного клімату, атмосфери взаємоповаги та взаємодопомоги, народженні та втіленні креативних ідей. Заняття з сучасної хореографії сприяють розвитку естетичного виховання дітей початкової ланки освіти, позитивно впливають на їхній фізичний розвиток та загальну культуру.

Останнім часом у науково-педагогічній літературі з'являється чимало праць, присвячених дослідженню ролі занять з хореографії для дітей молодшого шкільного віку. Так, наприклад, мистецька освіта та її роль у всебічному та гармонійному розвитку учнів початкових класів розкрито у публікаціях М. Вацеби (Вацеба, 2019), Т. Бережної (Бережна, 2023). Особливості реалізації міжкультурної комунікації засобами сучасного танцю висвітлено у праці О. Плахотнюк (Плахотнюк, 2021). Види, жанри та лексичні засоби сучасного танцю представлено у статті З. Омеляненко (Омеляненко, 2023).

Становлення в Україні суміжних з модерном напрямків хореографії було подано в науковій розвідці Т. Драч (Драч, 2018). Артистичні уміння учнів молодших класів як предмет психолого-педагогічних досліджень перебувають у центрі уваги Л. Московчук (Московчук, 2016). Особливості методики формування та розвитку артистичних умінь у молодших школярів на уроках музичного мистецтва, хореографії та вокалу описано Л. Московчук, Т. Олинець (Московчук, Олинець, 2020), І. Ткаченко, П. Кехань (Ткаченко, Кехань, 2023). Проте не всі аспекти проблеми формування артистичних здібностей у молодших школярів повною мірою відображено у вітчизняній педагогічній науці. Це й зумовило вибір теми цієї статті, метою якої є розкриття особливостей впливу сучасного танцю на розвиток артистичних нахилів у дітей молодшого шкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Заняття з хореографії розкривають широкі можливості для розвитку арти-

стичних здібностей та творчого потенціалу молодших школярів, уможливають водночас з виконавською практикою дітей залучити до навчально-виховного танцювального процесу елементи артистично-творчої діяльності.

Як зазначає М. Вацеба, «синкретичність хореографічного мистецтва передбачає розвиток почуття ритму, вміння чути й розуміти музику, узгоджувати з нею свої рухи, розвивати м'язову силу корпусу й ніг, рухи рук, грацію і виразність» (Вацеба, 2019). Заняття сучасними танцями, крім формування правильної постави, виховання грамотної манери поведінки, оволодіння основами етикету, культури та мистецтва, сприяють розвитку акторської майстерності, артистичних навичок, відчуття музики, створення образів, передачі глядачам власної історії та задуму танцю. І. Ткаченко та П. Кехань стверджують, що артистизм становить собою особливу високу майстерність та віртуозність, єдину індивідуальну систему характеристик особистості, спосіб самовираження, спроможність до перевтілення (Ткаченко, Кехань, 2023, с. 143).

Л. Московчук підкреслює, що артистичні здібності молодших школярів пов'язані з їхньою фізичною організацією, індивідуальними рисами емоційного апарату та творчим мисленням (Московчук, 2016, с. 106). Автор також зазначає, що молодший шкільний вік – це період життєдіяльності дитини від шести до одинадцяти років, для якого є характерним перехід від ігрової діяльності до навчання. На думку автора, починати розвивати артистичні здібності варто саме у цей віковий період, оскільки цей вік характеризується наявністю у дітей багатой уяви, фантазії, добре розвиненого образного мислення, асоціативних вмінь тощо.

Л. Московчук разом з Т. Олинець визначають поняття «артистичні уміння молодших школярів як «не вроджену, а набуту універсальну систему дій, спрямованих на переконливе підсилення передачі інформації слухачам перевтіленням в уявний емоційно-змістовий танцювальний образ й застосуванням невимушених, емоційно-насичених, природньо-пластичних, граційно-вишуканих комунікативних та регулятивних сценічних рухів під час його реалізації на уроках з хореографії» (Московчук, Олинець, 2020, с. 133).

О. Плахотнюк акцентує увагу на тому, що артистичним умінням молодших школярів характерні: рефлексія; магічність впливу на глядачів; емоційність й переконливість передачі інформації засобами танцю; міжособистісний взаємовплив; додаткове підсилення передачі інформації за

допомогою перевтілення, міміки, комунікативних рухів (Плахотнюк, 2021, с. 35). Не аби яку роль в артистизмі відіграють індивідуальні творчі здібності – не тільки вроджені, а й набуті, котрі виступають джерелом їх розвитку.

Т. Бережна схильна вважати, що артистизм – це мистецтво перевтілюватися, коли того вимагає ситуація; вміння надіти маску і відповідати обраній ролі; вміння перевтілюватися, як зовні, так і внутрішньо, не змінюючи самому собі; вміння стати іншим – на сцені, в житті – коли цього вимагають обставини (Бережна, 2023, с. 11).

І. Шепеленко переконана в тому, що розвиток артистичних здібностей вихованців є успішнішим, коли на заняттях з хореографії ефективно використовуються елементи театральної педагогіки, займаються вдосконаленням психомоторних здібностей дітей, створюються умови для розкриття їхніх творчо-артистичних здібностей (Шепеленко, 2020).

У розвитку артистичних здібностей молодших школярів важливу роль відіграє сучасний танець як форма мистецтва, особливо це пов'язано з активним використанням екранних, інформаційних, віртуальних технологій, яка, у свою чергу, змінює обриси сучасної культури і мистецтва. Сучасний танець нині фактично став експериментальним простором для хореографічної практики, в межах якої відбуваються не тільки пошуки нових засобів виразності танцювальної мови, а й у результаті органічного поєднання різних танцювальних форм, засобів і стилів з'являються інноваційні виразні синтези, змісти, які визначально впливають на розвиток всієї світової «хореографічної картини». При цьому сам сучасний танець – це своєчасна відповідь на нові віяння в культурі загалом та у хореографічному мистецтві зокрема. Відповідно, він вимагає не тільки особливих танцювальних рішень, а й привертає увагу до особистості виконавця та специфічних методик викладання. Сучасний танець найбільш багатожанровий вид хореографічного мистецтва, оскільки він складається з великої кількості видів та підвидів танцювальних течій.

З. Омеляненко, здійснивши порівняльно-зіставний аналіз наукових праць про історію та розвиток сучасного танцю, виокремив основні види хореографічного мистецтва, а саме: класичний, народно-сценічний, історико-побутовий, бальний, модерн (сучасний танець), джазовий танець (Омеляненко, 2023, с. 11). Автор до різновидів сучасного танцю зараховує контемпорарі, модерн і джаз-модерн.

Яскравим видом сучасного танцю ХХ століття став танець модерн. У танці модерн істотною є спроба виконавця вибудувати зв'язок між формою танцю і своїм внутрішнім станом. Більшість стилів танцю модерн сформувалася під впливом якоїнебудь чітко викладеної філософії певного бачення світу. Танець модерн і джаз танець довгі роки розвивалися як самостійні напрямки, і тільки в 70-ті роки минулого сторіччя почався процес запозичення прийомів з різних шкіл, причому не тільки з вищезгаданих технік, але і з класичного балету. Водночас з модерном існує й фольк-модерн, який розглядається як стиль сучасної хореографії постмодерного періоду, котрий поєднує в собі танець-модерн з народною та народно-сценічною хореографією, таким чином є своєрідною інтерпретацією фольклору засобами сучасної хореографії.

У результаті поєднання двох стилів хореографії – модерн та джаз танцю виник напрям джаз-модерн. Згідно дослідженням кандидата з мистецтвознавства В. Нікітіна, він містить елементи як африканського джазу, з його емоційною та імпровізаційною складовою, так і американського напрямку танцю-модерн (Драч, 2018, с. 151). Основною особливістю джазового танцю є ізоляція, при якій одна частина тіла рухається незалежно від інших, віддаючись своєму власному ритму. Сьогодні можна виділити такі види джазу: степ, бродвей-джаз, класичний джаз, афро джаз, флеш, стріт, соул (ліричний джаз), фанк. В чистому вигляді найбільше джаз виражений в стріт джазі, який набув найменше змін. Всі сучасні молодіжні напрямки (брейк, хіп-хоп, фанкі, твіст, чарльстон, шейк, бутівуті) – це похідне від джаз танцю і контемпору.

Сучасна хореографія представлена пантомімою, контактною імпровізацією, акробатикою, танцем з плащем і ефектами з тканиною, неокласичною балетною технікою. Паралельно з танцем на екрані під час виступу може транслюватись відео, підкреслюючи реальний світ, який з'єднується з реальністю і внутрішнім світом людини – його серцем і розумом.

Одним з напрямків сучасного танцю нині є *contemporary*, що становить собою інтелектуальний танець, який дозволяє збалансувати стан тіла, психіки та душі. Цей стиль сучасного танцю дає змогу танцювнику висловити за допомогою рухів ті почуття, які не можна пояснити словами. Заняття цим напрямком вчать бути усвідомленим, утримувати центр уваги в тілі, «слухати» своє тіло. Контемпорарі показує, наскільки важливо навчитися розуміти

своє тіло, оскільки воно виявляє внутрішні психічні та духовні переживання.

На початку 80-х рр. формується безпосередньо танцювальний стиль хіп-хоп. Це суміш з паппінгу, локінгу, брейкінгу та соціальних клубних танців того часу. Основою для танцю є «кач» – це покачування корпусу вперед-назад або зі сторони в сторону, коли корпус немов би «виштовхується» на кожний музичний біт, при цьому ноги виконують пружинні рухи. «Хіп» означає рухливі частини тіла, «хоп» – рух чи стрибок. У 2000-х хіп-хоп стає символом сучасної молодіжної культури, в цей час відбувається еволюція в танці: «танець з вулиці» перетворюється на сценічний, акцент робиться на сценічні номери та постановки.

Аналізуючи наукову літературу досліджуваної теми, переконуємося в тому, що саме сучасний танець дає змогу виконавцю засобами різних рухів виражати свої прагнення, емоції, переживання, максимально розкривати свій внутрішній світ, створювати певний художній образ і переконувати глядачів у доцільності використаних засобів через танець, з застосуванням музики та прийомів візуалізації. Ученими доведено, що сучасний танець відіграє важливу роль у формуванні не лише естетичних смаків та уподобань, а й у розвитку акторських здібностей особистості.

З метою здійснення діагностики рівня артистичних здібностей у дітей молодшого шкільного віку хореографічної групи зразкового ансамблю сучасного та спортивного танцю «Ірбіс» на базі позашкільного навчального закладу «Центр дитячої та юнацької творчості м. Черкаси» нами було проведено констатувальний етап педагогічного експерименту (2023–2024 навчальний рік).

На початку дослідження група мала середній рівень показників артистичних здібностей. У ході експерименту було проаналізовано ритміко-пластичні (гнучкість, пластичність, музично ритмічні здібності) та психологічні (емоційно-чуттєві, інтелектуально-творчі, мотиваційно-особистісні, артистичні здібності) компоненти впливу на розвиток артистичних здібностей дітей молодшого шкільного віку на заняттях з сучасної хореографії. Нами було встановлено, що розвиткові артистичних здібностей дітей молодшого шкільного віку сприяє сучасний танець, який завдяки методичним розробкам вчених-хореографів має великий арсенал різноманітних вправ та рухів, що здатні удосконалювати артистичні якості вихованців, впливати на створення різноманітних образів, імпровізацій, розвиток фантазії тощо.

У процесі дослідження ми дійшли висновку про необхідність розробки та впровадження авторської програми розвитку артистизму в дітей молодшого шкільного віку на заняттях з сучасної хореографії. В основу програми для групи дітей молодшого шкільного віку було покладено особливості розвитку гнучкості, пластичності та музичної ритмічності дітей цього віку. Програма побудована відповідно до вікових та індивідуальних особливостей розвитку емоційно-чуттєвих, інтелектуально-творчих, мотиваційно-особистісних та артистичних здібностей. Ця програма містить навчальні, розвивальні, виховні завдання та спрямована на виявлення і розвиток артистичних здібностей.

Враховуючи вікові особливості дітей, заняття з сучасної хореографії за авторською програмою вимагали створення невичуженої обстановки проведення вправ, деякою мірою в ігровій формі, велика увага приділялася музичним іграм, тренінгам з театральної практики відкорегованої для занять з сучасної хореографії та сценічної майстерності.

Було встановлено, що артистичні здібності є важливими для сучасної хореографії, вони не виникають спонтанно. Ці здібності, формується поступово в результаті цілеспрямованої і постійної роботи хореографа на заняттях. Лише за таких умов можна розраховувати на гармонійний розвиток ставлень дітей до виконання танцю.

Під час складання програми нами було застосовано низку педагогічних методів: словесний метод, метод статичного розтягування, метод емоційного занурення, метод аналогії та практичний метод.

За цією програмою діти паралельно з основними напрямками хореографічної роботи такими, як розвиток гнучкості, пластичності та музичної ритмічності, розвивали емоційно-чуттєву, інтелектуально-творчу та мотиваційно-особистісну сфери. Основним чинником формування артистичних здібностей було вивчення матеріалу в яскравій емоційно насиченій формі. Програма передбачала побудову занять таким чином, щоб у виконавців не зникала зацікавленість і бажання протягом усього заняття виконувати вправи.

Розроблені вправи були спрямовані на принципи роботи з тілом і принципи руху, зокрема: дихання та його зв'язок із рухом; гармонійне вибудовування тіла (основою слугують метод Фельденкрайза, техніка релізу, ідеокінез, основи Бартенієсф); розрізнення роботи м'язів і роботи суглобів; робота з вагою, гравітацією, центром тяжіння; використання інерції; робота з навколишнім простором і часом.

Передбачається, що під час виконання вправ акцент здійснюється на увагу до внутрішніх відчуттів танцівника, до змісту самого його руху, до його взаємодії з простором, партнером, часом, загальною театральністю, а також побудову логіки і малюнку танцю. Це дасть змогу виконавцям навчитись розуміти своє тіло, володіти ним і регулювати за допомогою пластики свої почуття та емоції.

Не менш важливим є запропонований нами комплекс тренувальних вправ, які проводяться після виконання вправ на розігрів, підвищують навантаження на всі м'язи, суглоби та сухожилля, збільшують амплітуду багатьох рухів, поліпшують відчуття можливостей свого тіла. Під час тренувальних вправ велика увага приділяється на координацію (внутрішню, зовнішню), пластику рухів (природної, штучної), точність виконання (чіткість, амплітуда, характер, стиль), музикальність (ритмічність).

Розроблений комплекс тренувальних вправ передбачає такі їх різновиди:

- вправи, пов'язані з постановкою дихання (засвоєння трифазного дихання);
- вправи пов'язані з розігрівом ніг (пальці ніг, голіностоп, колінні та тазостегнові суглоби);
- група вправ пов'язана з розтягненням, нахилами, поворотами тулуба (поперековий, грудний, шийний відділи);
- група вправ пов'язана з розтягненням, поворотами та координацією рухів рук (плечові, ліктьові суглоби, кісті рук, пальці);
- вправи на розвиток сили м'язів та витривалість.

Змістом основної танцювальної частини заняття є рухи, технічні елементи та їх поєднання, які складаються в навчальні або танцювальні комбінації, у процесі засвоєння матеріалу в розгорнуті комбінації та етюди. Потім слідує закріплення пройденого матеріалу. Завершальна частина заняття дає змогу знизити навантаження, зняти втому, підвищити емоційний тонус або надмірне збудження, підбити підсумки заняття. Засобами цієї частини заняття є вправи на розслаблення, дихання або стрейчинг.

Основна танцювальна частина передбачає виконання вправ на розвиток вміння орієнтуватися в просторі (вправи на підлозі, розслаблення, перебудова в розтіч, побудова кіл, побудова ліній, діагоналі, зміна місць у парі, повороти по четвертях); вправи на розвиток артистизму («Готовність», «Оркестр», «Звичайні дива» та інші вправи із театральної практики); розучування танцю («Доброта», «Паралелі»).

Специфічними засобами впливу на гнучкість є фізичні вправи, які відрізняються

тим, що під час їх виконання амплітуда рухів доводиться до індивідуальної межі – такої, за якої м'язи і сухожилля розтягуються до можливого максимуму. Для цього ми використали метод статичного розтягування.

Велике значення має раціональне чергування вправ на гнучкість з вправами іншої спрямованості, перед усім орієнтованої на розвиток пластичності та музичної ритмічності. Вправи на гнучкість виконуються у всіх частинах тренувального заняття. У підготовчій частині заняття їх використовують під час розминки. В основній частині вправи виконують серіями, чергуючи з роботою основної спрямованості, або з виконанням силових вправ. Для розвитку пластичності за її основними різновидами і проявами фізичні вправи дібрані з урахуванням віку, рівня фізичної підготовленості, особливостей статури, індивідуального смаку і схильностей тощо.

Засоби розвитку та вдосконалення пластичності рухів різноманітні і виходять далеко за межі використання фізичних вправ. Це зумовлено тим, що пластичність як рухово-координаційна якість, більшою мірою ніж інші, відображає психоемоційну сферу людини.

Для розвитку здатності розуміння змісту музично-хореографічного твору для дітей молодшого шкільного віку, пропонуємо обрати словесний метод, оскільки визначення емоційного змісту твору, є важливим компонентом на початкових етапах. Діти не завжди можуть виразити свої емоції потрібними словами.

Для моделювання певного емоційного стану через актуалізацію власного досвіду будемо застосовувати метод «емоційного занурення». Цей метод уможливає підвищення рівня музичного сприйняття хореографічної композиції, долучаючи в процес деталі театралізації, додаючи емоційного насичення і значущості.

Завдяки методу аналогій розвивається емоційно-образна координація рук. Вихованцям на заняттях з сучасної хореографії пропонується виконати завдання: за допомогою рук намалювати в повітрі різні емоційні стани (радість, смуток, злість, розчарування, захоплення). Завдання відчутти емоції і передати їх пластикою рухів рук, котрі абстрактно виражають ці емоції.

За основу практичного методу обрано етюд на запропоновані обставини. Виконання цього етюду вимагає великої концентрації уваги від дітей, тому що проявляється їхня внутрішня фантазія і уява. Педагог пропонує певні обставини і просить уявити виконавців себе у них, дає завдання припустити і проговорити свої відчуття

та емоції, а також дії котрі б зробили у цій ситуації. Ці обставини слід пов'язувати з найбільш наближеними життєвими ситуаціями для виконавців. Зокрема створювати різні ігрові ситуації, які допоможуть засвоїти правильне виконання складних танцювальних елементів без перевантаження нервової системи і передчасної втоми, проводити різні асоціації з діями та предметами.

Також для розвитку артистичних здібностей пропонується робота щодо розвитку емоційно-чуттєвих і мотиваційно-особистісних якостей. У ході виконання таких вправ хореограф поєднує теоретичний матеріал з прикладами вираження своїх емоцій, що є зразком для наслідування дітей у власних імпровізаціях. Для підтримки інтересу дітей до занять програма спрямовує хореографа на застосування оцінки діяльності вихованців. З цією метою для оцінювання варто використовувати такі компоненти: темп і освоєний ритм («музикальність» – оцінка музикальності виконання в межах кожного такту); лінії корпусу (правильні елегантні лінії пари, які відповідають характеру танцю); рух («динаміка» – чітке виконання фігур, рухи які відповідають характеру танцю, які виконують танцюристи); ритмічна інтерпретація (чітка виразність в середині такту, емоційна чуттєвість, артистичність); робота стопи («техніка» – чітке виконання фігур).

Робота з формування артистичних здібностей також повинна здійснюватися в процесі сценічної практики (виступ на концерті). Психологічні мотиви артистичної діяльності, які підтримують бажання творити, потребують підтримки у вигляді концертів на сцені чи відкритих занять. Це, у свою чергу, показник набутих вмінь та навичок, показ перед аудиторією вивченого матеріалу. Такий вид роботи передбачає спілкування з хореографом і співвиконавцями щодо виконання концертного номера, аналізу виступу. У процесі сценічних виступів у дітей розвиватимуться навички артистизму «відчуття сцени», формуватимуться танцювально-емоційна культура поведінки в різних ситуаціях на виступах.

Важливу роль у поліпшенні артистичних здібностей дітей молодшого шкільного віку, на нашу думку, відіграють вправи на імпровізацію, тому хореографи на репетиціях повинні частіше практикувати вправи на перевтілення з одного образу в інший. Прикладом такої вправи може бути уявити дітям одного з домашніх улюбленців (кішка, собачка, хом'ячок, кролик, рибка, папуга тощо) та сформувати, яку емоцію від імені цього улюбленця за допомогою тан-

цювальних рухів передати (радість, насолода, страх, настороженість, злість, розчарування). Цю вправу можна урізноманітнити, запропонувавши дітям об'єднатися в дві команди, учасники однієї команди вибирають образ якоїсь тваринки та емоцію, яку необхідно передати, і у вигляді танцювальних рухів демонструють команді суперників, завданням для якої буде відгадати, що за тваринка і яка емоція передана. Потім команди міняються місцями. Після виконання такої вправи проводиться обговорення в колективі, у ході якого розкриваються таємниці за допомогою яких рухів та міміки їм вдалося відгадати танцювальний образ. Хореограф повинен під час занять вдаватися до використання різноманітних варіантів вправ, що спрямовані на саморегуляцію, внутрішню та зовнішню увагу.

Для удосконалення артистичних умінь важливо відчувати простір, взаємодію учасників колективу, дотримуватися усім одного і того самого ритму танцю. Удосконаленню цих умінь сприятиме вправа «Переходи». За сигналом хореографа всі учасники колективу починають рухатись по залу у довільному порядку, наче у натовпі, єдина умова – не штовхатись, не торкатись один одного, дотримуючись загального темпу та ритму. Рухатись потрібно так, щоб заповнювати собою весь простір залу. Під час вправи хореограф змінює стилі музики з підвищенням темпу. Це зумовлює дітей швидко переорієнтуватися, дотримуючись заданого ритму. Цю вправу можна урізноманітнювати зміною взаємодії один з одним, хореограф пропонує виконувати рухи парами, ротаційними трійками, рухатись по діагоналі, по колу, ланцюжком тощо.

Вправа «На кораблі» також сприяє розвитку образного мислення та артистизму. Вихідна позиція ноги прямі трішки більше ширини плечей, руки зімкнуті у замок за спиною, спина рівна. Діти уявляють, що вони знаходяться на кораблі, який похитується на хвилях та намагаються втриматись нерухомо. Хореограф повідомляє, що корабель хитнуло на право і діти притискають міцно праву ногу до підлоги (права нога напружена, а ліва розслаблена, трішки зігнута в коліні, пальчиками ледь торкається до підлоги), затримуються в такому положенні на хвилинку, далі стають рівно, розслабляються. Потім хвиля хитнула в іншу сторону, діти притискають до підлоги ліву ногу, а праву трішки розслабляють. Під час нахилів діти вдихають повітря, затримують його, а коли повертаються у вихідне положення видихають.

Щоб артистичні здібності у виконавців проявлялись повною мірою й мали активний характер на заняттях, ми пропонуємо

враховувати чинники хореографічної музично-педагогічної роботи:

– добирати музичний матеріал для занять, котрий формує конкретні творчі навички і водночас відповідає всім хореографічним нормам;

– використовувати методи, форми і прийоми роботи, які сприяють на заняттях з хореографії атмосфері розвитку творчої активності, зацікавленості, невимушеності;

– обирати такі прийоми наочності, що найточніше показують прояви артистичної творчості, різні способи імпровізації;

– розробляти та використовувати власні творчі завдання, що відповідають потребам дітей;

– встановлювати найраціональніші шляхи взаємодії музично-рухової діяльності на кожному занятті.

Хореографу слід враховувати, що у роботі над формуванням артистичних здібностей не слід намагатись досягти всього і відразу на одному хореографічному занятті. Такий підхід є малоефективним, оскільки перед дітьми молодшого шкільного віку стоятиме непосильне для них завдання.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, у формуванні артистичних умінь у дітей молодшого шкільного віку важливу роль відіграють засоби сучасного танцю. Нами розроблено авторську програму розвитку артистичних здібностей у дітей молодшого шкільного віку на заняттях з сучасної хореографії, яка спрямована на удосконалення уже сформованих артистичних якостей дітей танцювальних колективів, художньо-естетичних смаків у вихованців. Подальшого дослідження потребує такий важливий аспект як процес врахування індивідуальних здібностей та потреб вихованців у творчій самореалізації під час занять з сучасної хореографії.

Список бібліографічних посилань

- Бережна, 2023 – Бережна, Т.І. (2023). Мистецька освіта як чинник формування творчої особистості. *Особливості роботи хореографа в сучасному соціокультурному просторі*: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції, (Київ, 01–02 червня 2023 р.). Київ: НАКККиМ. С. 10–13.
- Вацеба, 2019 – Вацеба, М.І. (2019). Вплив хореографічного мистецтва на всебічний та гармонійний розвиток учнів початкових класів. *Наукова думка сучасності і майбутнього*: збірник статей учасників XXVI всеукраїнської практично-пізнавальної конференції. 21–28 січня 2019 р., Дніпро. Ч. І. С. 19–23.
- Драч, 2018 – Драч, Т.Л. (2018). Становлення суміжних з модерном напрямів хореографії в Україні. *Молодий вчений*, 5(57): 151–154.
- Московчук, 2016 – Московчук, Л.М. (2016). Артистичні уміння молодших школярів як предмет психолого-педагогічних досліджень. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*, 27: 104–109.

Московчук, Олинець, 2020 – Московчук, Л.М., Олинець, Т.В. (2020). Методика формування артистичних умінь у молодших школярів на уроках музичного мистецтва. *Педагогічна освіта: теорія і практика*, 29(2): 131–147.

Омельяненко, 2023 – Омельяненко, З.В. (2023). Види, жанри, лексичні засоби сучасного танцю: теоретичний аспект. *Слобожанські мистецькі студії*, 2: 10–14.

Плахотнюк, 2021 – Плахотнюк, О.А. (2021). Міжкультурна комунікація засобами сучасного танцю: *Мистецтво та мистецька освіта в сучасному соціокультурному просторі*: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції (3–4 червня 2021 р., м. Бердянськ). Полтава: Сімон. С. 34–37.

Ткаченко, Кехань, 2023 – Ткаченко, І., Кехань, П. (2023). Розвиток артистичних здібностей дітей молодшого шкільного віку на заняттях з хореографії та вокалу. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 1(125): 142–150.

Шепеленко, 2020 – Шепеленко, І.А. (2020). Розвиток артистизму у дітей засобами хореографії: методична розробка. *На урок: освітній проєкт*. URL: <https://naurok.com.ua/metodichna-rozrobka-rozvitok-artistizmu-u-ditey-zasobami-horeografi-188536.html>

References

- Berezhna, T.I. (2023). Art education as a factor in the formation of a creative personality. *Peculiarities of the Choreographer's Work in the Modern Socio-Cultural Space: Proceedings of the 8th International Scientific and Practical Conference*, (Kyiv, June 1–2, 2023). Kyiv: National Academy of Managers of Culture and Arts. P. 10–13.
- Vaceba, M.I. (2019). The influence of choreographic art on the comprehensive and harmonious development of elementary school students. *Scientific Thought of the Present and the Future: Collection of Articles by Participants of the XXVI All-Ukrainian Practical and Cognitive Conference*. January 21–28, 2019, Dnipro. Part I. P. 19–23.
- Drach, T.L. (2018). Formation of trends in choreography adjacent to modern in Ukraine. *Young scientist*, 5(57): 151–154.
- Moskovchuk, L.M. (2016). Artistic skills of younger schoolchildren as a subject of psychological and pedagogical research. *Scientific Journal of the M.P. Dragomanov National Pedagogic University. Series 16: Creative Personality of a Teacher. Problems of Theory and Practice*, 27: 104–109.
- Moskovchuk, L.M., Olynets, T.V. (2020). Methodology of formation of artistic skills of younger schoolchildren in music lessons. *Pedagogical education: theory and practice*, 29(2): 131–147.
- Omelyanenko, Z.V. (2023). Types, genres, lexical means of modern dance: theoretical aspect. *Slobozhan art studios*, 2: 10–14.
- Plahotniuk, O.A. (2021). Intercultural communication by means of modern dance. *Art and art education in the modern socio-cultural space: materials of the 1st All-Ukrainian scientific and practical conference* (June 3–4, 2021, Berdyansk). Poltava: Simon. P. 34–37.
- Tkachenko, I., Kekhan, P. (2023). Development of artistic abilities of primary school children in choreography and vocal classes. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 1(125): 142–150.
- Shepelenko, I.A. (2020). Development of artistry in children through choreography: Methodological development. *To lesson: educational project*. Retrieved from <https://naurok.com.ua/metodichna-rozrobka-rozvitok-artistizmu-u-ditey-zasobami-horeografi-188536.html>

TKACHENKO Vadim

Ph.D in Pedagogy, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Educational and Socio-Cultural Management and Social Work,
Bohdan Khmelnytsky National University in Cherkasy

NASHKORODOVA Kateryna

lecturer at the Department of Educational and Socio-Cultural Management and Social Work,
Bohdan Khmelnytsky National University in Cherkasy

REBYAKOVA Maria

lecturer at the Department of Educational and Socio-Cultural Management and Social Work,
Bohdan Khmelnytsky National University in Cherkasy

**FORMATION OF ARTISTIC ABILITIES IN PRIMARY SCHOOLCHILDREN
THROUGH MODERN DANCE**

Summary. Introduction. Formation and development of artistic abilities and creative skills of primary schoolchildren, as well as providing favourable conditions for their implementation, is one of the important tasks of modern art education. Domestic scientists consider the development of special (subject) competences in the field of acting to be a new ideological approach in art education to the formation of artistic abilities in children of primary school age. In addition, the means of modern dance are used to improve the primary school pupil's abilities to self-expression, self-affirmation, the desire for a high level of individual freedom, the emergence of a child's own style, improvisation. Modern dance plays an important social role in the lives of children of primary school age, as it helps them to develop speech abilities (communication with like-minded people, exchange of ideas, advice, joint support, critical remarks), formation of a favourable psychological climate in the team, an atmosphere of mutual respect and mutual assistance, emergence and implementation of creative ideas. Classes in modern choreography contribute to the development of aesthetic education of children at the primary level of education, have a positive effect on their physical development and general culture.

Purpose. The purpose of the article is to reveal the specifics of the influence of modern dance on the development of artistic inclinations in children of primary school age.

Methods. Theoretical analysis of scientific literature, systematization and generalization of the collected material, pedagogical experiment, modelling.

Results. The study clarified the concepts of "artistism", "primary school age", "artistic skills of primary schoolchildren", "modern dance". It has been proven that it is worth starting to develop artistic abilities in primary school students, since this age is characterized by children's rich imagination, fantasy, well-developed imaginative thinking, associative skills etc. Attention is focused on the fact that the development of the artistic abilities of pupils is more successful when the elements of theater pedagogy are effectively used in choreography classes, the psychomotor abilities of children are improved, conditions are created for the disclosure of their creative and artistic abilities, the ability to improvise, to convey emotions, ideas in images through dance choreographic performance. Types of choreographic art are considered, in particular: classical, folk-scenic, historical-household,

ballroom, modern, jazz dance. Distinctive features of the main varieties of modern dance are revealed: contemporary, modern, jazz-modern. In modern dance, e.g., the performer's attempt to build a connection between the dance form and his inner state is essential. There is also folk modern, which is considered as a style of modern choreography of the postmodern period, which combines modern dance with folk and folk stage choreography, i.e., it is a kind of interpretation of folklore by means of modern choreography. As a result of the combination of two styles of choreography - modern and jazz dance, the jazz-modern direction emerged. All modern youth trends (break, hip-hop, funky, twist, Charleston, shake, boogie-woogie) are derived from jazz dance and contemp. Based on the results of the ascertaining stage of the pedagogical experiment conducted on the basis of the exemplary ensemble of modern and sports dance "Irbis" on the basis of the "Centre of Children's and Youth Creativity of Cherkasy" extracurricular educational institution, the author's program was developed and briefly presented in this article. The purpose of the program is to offer a set of choreographic exercises for the development and improvement of artistic abilities of children of primary school age by means of modern dance. A prominent place in this program is occupied by exercises on improvisation, a sense of music and the development of children's creative ideas about objects and phenomena of the surrounding world.

Conclusion. Therefore, the means of modern dance play an important role in the formation of artistic abilities in children of primary school age. We have developed an author's program for the development of artistic abilities in children of primary school age in classes on modern choreography, which is aimed at improving the already formed artistic qualities of children of dance groups, artistic and aesthetic tastes of pupils. The process of considering the individual abilities and needs of pupils in creative self-realization during modern choreography classes being an important aspect of educational process, needs further research.

Keywords: artistism; artistic abilities; primary school age; modern dance; choreography classes; choreographic exercises.

Одержано редакцією 23.01.2025
Прийнято до публікації 07.02.2025